

NOMINACJA
NAJPIĘKNIEJSZA BAJKA
OSCAR® 2015

„Bardzo poruszająca, piękna opowieść o rodzinie”

– Małgorzata Kozuchowska

SEKRETY MORZA

SCENARIUSZE ZAJĘĆ WYCHOWAWCZYCH I EDUKACYJNYCH
NA PODSTAWIE FILMU

DRODZY PEDAGODZY, WYCHOWAWCY, NAUCZYCIELE,

Chciałabym zainteresować Was ciekawą treściowo i atrakcyjną wychowawczo propozycją filmową. Profesjonaliści poszukując materiałów do listy lektur szkolnych skupiają się na książkach. Natomiast dla współczesnych dzieci obcujących na co dzień z technologią cyfrową i kulturą obrazu, to filmy i animacje są atrakcyjną formą przekazu.

Wśród aktualnych premier filmowych, adresowanych do Małego Widza pozytywnie wyróżnia się animowana baśń „Sekrety morza”.

Film ten ma wszystkie atrybuty pięknej legendy: fantastyczne postacie z pogranicza świata ludzi i zwierząt (*selkie*: kobiety-foki), baśniową krainę podmorskiego świata, udział mocy nadprzyrodzonych w rozwoju akcji, rozwiązywaniu trudnych sytuacji i wyjścia z komplikacji.

Dzieci w fabule rozpoznają z pewnością uniwersalne motywy bajek, spotykanych w wielu innych opowieściach. Główny bohater – chłopiec Ben – udając się w niechcianą podróż z babcią rysuje mapę, żeby dzięki niej móc wrócić do domu (podobnie jak Jaś z bajki „Jaś i Małgosia” znaczył drogę kamykami i chlebem). Jest też bardzo długa nić, która pomaga odnaleźć drogę i zwierzątka, w tej opowieści są to świetliki, wskazujące cel. Jak w większości bajek dobra mama jest nieobecna i nie może zajmować się swoimi dziećmi, które trafiają pod opiekę babci, co jest złagodzoną wersją złej macochy, obecnej w wielu bajkach. Tata głównych bohaterów mimo, że ich kocha, tak jak każdy bajkowy ojciec nie jest w stanie uchronić swoich dzieci przed przykrościami i niebezpieczeństwami. Widać tu podobieństwo np. do ojca Kopciuszka, który we własnym domu pozwalał na złe traktowanie swojej córki przez macochę i pasierbice.

Zawsze w dobrych bajkach bohaterami targają silne emocje i tragiczne uczucia. W tej bajce również, poza wzruszającymi przeżyciami bohaterów, ukazany jest wątek bardzo silnych uczuć rozpaczy i tęsknoty. Ich siła doprowadza do skamienienia jednego z bohaterów, który również dzięki mocy uczucia ponownie ożywa na koniec. Te podobieństwa wątków i motywów do znanych bajek pozwolą dzieciom zainteresować się fabułą i narracją tego filmu. Tam jednak gdzie kończą się zalety innych bajek, w przypadku „Sekretów morza” dopiero się zaczynają. **Film oferuje znacznie więcej niż tylko przyjemną rozrywkę poprzez podróż w baśniowe fantazje. Pozostawia wiele wzruszeń, które kształtują ważne postawy i pokazują prawdziwą wartość uczuć.** Rozwija dojrzałość, bo uczy jak sobie radzić w trudnych chwilach rozłąki i tęsknoty. Dzięki atrakcyjnej formie i treści, bez uproszczonego moralizowania, skłania do poważnych refleksji nawet małe dzieci.

Przedstawiam Państwu przykłady zajęć wychowawczych, jakie można przeprowadzić w oparciu o lekturę tego filmu, z dziećmi w wieku od około 5 do 9 lat. Są to scenariusze lekcji na różne tematy, ale każdy z nich jest ściśle powiązany z fabułą i przekazem filmu, co świadczy o bogactwie i atrakcyjności jego treści.

Lekcja **Mój brat/siostra – ja jako brat/siostra** wyjaśnia dzieciom prawdziwy sens posiadania rodzeństwa oraz pomaga radzić sobie z ambiwalencją uczuć w stosunku do bliskich, szczególnie z konfliktem rywalizacyjnym z rodzeństwem. Kwestii rodzinnych dotyczy również lekcja **Dlaczego dzieci „chcą” a dorośli „muszą”**, bo przygotowuje maluchy do radzenia sobie z konieczną rozłąką i tęsknotą. Współcześnie nie ma na świecie tylu osieroconych dzieci, co w bajkach, gdzie prawie wszystkie wychowywały się bez mamy. Jednak tęsknota za rodzicami, wyjeżdżającymi w celach zarobkowych lub spędzającymi dużo czasu w pracy, jest powszechna wśród dzieci. Wiele z nich tęskni też za jednym z rodziców, z którym nie ma pełnego kontaktu z powodu rozwodu. Lekcje **Uczucia, nastroje, humory** i **Wiem, umiem, jestem samodzielny** rozwijają dojrzałość emocjonalną i społeczną dzieci. Przygotowują do radzenia sobie z emocjami, nawet tymi trudnymi, a nie tylko poddawaniu się im. Uczą jak być prawdziwie samodzielnym, a nie samolubnym. Jedną spośród pięciu lekcji – **Moja muszelka – mój dom – mój świat** poświęcona jest edukacji ekologicznej. Uważliwia dzieci na powiązanie sympatii do zwierząt z autentyczną troską o ich środowisko życia.

Prawdziwą wartość „Sekretów morza” i lekcji wychowawczych zaaranżowanych w oparciu o treść filmu, będzie można odkryć dopiero w praktyce, przeprowadzając proponowane zajęcia. Zawsze bowiem reakcje i pomysły dzieci przerastają przewidywania i oczekiwania dorosłych. Dlatego jestem przekonana, że zajęcia te będą też ciekawym doświadczeniem dla Was – drodzy Pedagodzy, Wychowawcy, Nauczyciele – bo pozwolą odkryć nowy potencjał tkwiący w Waszych podopiecznych.

Z wyrazami szacunku,
dr n. hum. Justyna Korzeniewska
psycholog dziecięcy

LEKCJA 1:

MÓJ BRAT/SIOSTRA – JA JAKO BRAT/SIOSTRA

CELE ZAJĘĆ: Pomoc dzieciom w zrozumieniu sensu relacji z rodzeństwem oraz przygotowanie ich do radzenia sobie z ambiwalencją uczuć wobec bliskich osób (rodzeństwo, rodzice, dziadkowie)

ZAJĘCIA PRZED FILMEM

(najlepiej tego samego dnia, a jeśli to niemożliwe maksymalnie 1 dzień przed):

Podzielić grupę na naturalne podgrupy: dzieci, które mają rodzeństwo i te, które są jedynakami.

Jedynacy są pytani, czy chcieliby mieć rodzeństwo i ci, którzy to potwierdzą, mówią dlaczego.

Dzieci, które już mają rodzeństwo mówią o tym, czy te oczekiwania spełniły się w ich przypadku. Ważne jest, aby odniosły się dokładnie do tego, co mówiły dzieci marzące o bracie lub siostrzyczce.

Wskazówka: Nauczyciel notuje wypowiedzi jedynaków, żeby potem móc dokładnie je odtworzyć i omówić.

Jedynacy, którzy zadeklarowali, że nie chcą mieć rodzeństwa podają tego powody.

Dzieci, które mają rodzeństwo szerzej mówią o tym, jakie dostrzegają trudności i korzyści z posiadania rodzeństwa.

ZAJĘCIA PO OBEJRZENIU FILMU (przeprowadzone tego samego dnia):

a) Rozmowa z dziećmi

Dlaczego brat (Ben) nie lubił swojej siostry Sirszy?

Wskazówka: Jeśli dzieci nie powiedzą o tym spontanicznie, należy zwrócić ich uwagę na to, co spotkało Bena. Gdy nie poradził sobie z opieką nad siostrą (weszła do wody), to tata był z niego niezadowolony. Ben myśli, że to przez siostrę został odesłany do domu babci i musiał rozstać się ze swym ukochanym psem Royem. Babcia uznała, że dzieci nie są bezpieczne mieszkając w latarni morskiej i zdecydowała o przeprowadzce do miasta.

Czy siostra (Sirsha) mogła to zmienić?

Wskazówka: Zwrócić uwagę dzieci, że ona była pół człowiekiem, pół foką, dlatego musiała pływać w wodzie, to było dla niej naturalne. Jak również to, że mama zaraz po jej narodzinach musiała powrócić do morza zostawiając rodzinę. Mama nie chciała ich zostawić – nie była to jej decyzja, tylko zew natury. Nie mogła nic zrobić, żeby to zmienić.

Kto pomagał, a kto przeszkadzał dzieciom w tym, żeby się wzajemnie polubili?

Dlaczego brat (Ben), narażając się na niebezpieczeństwo, postanowił ratować siostrę i wyruszył na jej poszukiwanie?

Jak to możliwe, że Ben choć nie lubił swojej siostry, to jednak ją kochał – opiekował się nią i na końcu uratował?

Czy można jednocześnie kogoś nie lubić i kochać?

Podsumowanie rozmowy z dziećmi – po co jest nam potrzebne rodzeństwo?

Wskazówka: Jeśli dzieci będą miały problem z odpowiedzią można im podpowiedzieć, że dzięki rodzeństwu odkrywamy różnorodność i odmienność, dowiadujemy się wielu rzeczy o innych, uczymy akceptacji i poznajemy inny, niż swój własny, punkt widzenia. Doświadczamy tego szczególnie, gdy brat lub siostra w tym samym momencie chcą czegoś przeciwnego niż my.

b) Zajęcia aktywizujące

Potrzebne pomoce:

- duży kalendarz z dobrze zaznaczonymi dniami (dość duże kratki),
- pomoce plastyczne do rysowania i ozdabiania,
- duży ozdobny karton papieru (brystol),
- małe kartki kolorowego papieru lub barwnego brystolu (do wykonania kartek z życzeniami) po jednej dla każdego z dzieci (plus egzemplarze zapasowe na wypadek zniszczenia).

Film zaczyna się od urodzin dziewczynki, ale z pewnością za jakiś czas Ben też będzie miał urodziny. Dzieci podają pomysły, co Sirsza chciałaby podarować bratu w prezencie. Ze wszystkich propozycji grupa wybiera 2-3, które można zrobić w trakcie zajęć i przygotowuje ten podarunek. Wspólnie robią laurkę od niej dla Bena z okazji urodzin i wymyślają życzenia jakie ona by mu złożyła. Życzenia te mają być dedykowane: „Dla Najwspanialszego Brata”. Dzieci mogą je wpisać na laurce, ewentualnie nauczyciel zapisuje je oddzielnie na ładnej dużej karcie ozdobionej przez dzieci rysunkami, które ilustrują treść tych życzeń. Laurkę dzieci wieszają w sali tak, aby mogły przez najbliższe dni do tego wracać.

Dzieci szukają w kalendarzu lub Internecie czy jest takie święto jak „Dzień Brata”, „Dzień Siostry”, „Dzień Rodzeństwa”. Potem same wskazują datę takiego święta, zaznaczają go w kalendarzu i zgłaszają jak można je obchodzić.

Wskazówka: Zwrócić uwagę dzieci na to, że w tym dniu każdy składając życzenia i dając prezent sam też zostaje obdarowany, bo każdy, kto ma rodzeństwo, sam też jest dla niego rodzeństwem.

Wskazówka: Dzieci w klasach „0” i I – III nie znają jeszcze dobrze struktury kalendarza, więc nie wskażą konkretnej daty, np. 15 maja. Chodzi o to, żeby podały, czy powinien to być np. dzień w ciągu wakacji, czy roku szkolnego (albo żeby wskazały porę roku). Dopiero na koniec, przy pomocy nauczyciela, który przedstawi im kalendarz będą mogły zaznaczyć w nim jakiś dzień. Propozycją jest wybranie na taki dzień daty obejrzenia filmu „Sekrety morza” – jako wydarzenia, które pomogło im zrozumieć sens posiadania rodzeństwa.

Na koniec każde z dzieci przygotowuje kartkę lub laurkę dla swojego brata lub siostry, a jeśli ma ich więcej, to jedną wspólną dla rodzeństwa. Dzieci nie mające rodzeństwa mogą przygotować laurkę dla jakiegoś bliskiego kuzyna, z którym spędzają dużo czasu lub dla rodzeństwa, które chciałyby mieć, czyli dla „wymarzonej siostrzyczki”, „wymarzonego braciszka”.

LEKCJA 2:

UCZUCIA, NASTROJE, HUMORY

CELE ZAJĘĆ: Przekazanie podstawowej wiedzy o uczuciach i nastrojach oraz rozwijanie w dzieciach przekonania, że z emocjami można sobie radzić (a nie tylko poddawać się im) i podpowiedzenie podstawowych sposobów, jak to robić.

ZAJĘCIA PRZED FILMEM

(najlepiej tego samego dnia, a jeśli to niemożliwe maksymalnie 1 dzień przed):

Dzieci podają znaczenie słów „uczucie”, „nastrój”, „humor” i własnymi słowami opowiadają co one znaczą.

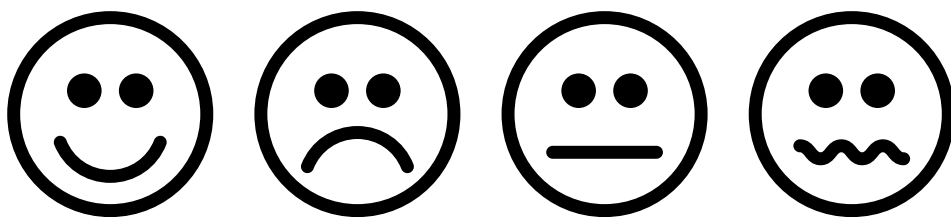
Dzieci ze starszych klas, które już potrafią czytać, razem z nauczycielem szukają w słowniku, encyklopedii i Internecie znaczenia tych słów. Czytają znalezione definicje lub nauczyciel podaje im w bardzo prosty sposób ich znaczenie np.:

- uczucia – to, co się czuje do kogoś lub czegoś np. miłość, sympatia;
- nastrój – taka jakby „pogoda w naszej głowie” np. dobry (wesoły nastrój) albo zły, czyli smutny nastrój;
- humor – chęć do śmiania się i żartowania, a brak chęci do śmiechu to brak humoru.

Dzieci zachęcane pytaniami nauczyciela podają swoje pomysły na definicje i przykłady. Opowiadają jakie one mają najczęściej nastroje i humory oraz co czują do najbliższych osób (uczucia).

Wskazówka: Rozmawiając o nastrojach, żeby łatwiej można było je wyrazić, warto posługiwać się pomocami obrazkowymi np. tzw. „buzkami”.

Rys. 1. Przykłady „buziek” będące pomocą przy opisywaniu przez dzieci ich najczęstszych humorów i nastrojów.

Pomocnicze pytania:

- Jaki dziś masz nastrój (dzieci odpowiadają indywidualnie) i dlaczego?
- Jeśli nie jest on najlepszy, to co mogłoby go poprawić, co teraz sprawiłoby ci przyjemność?
- Kto i w jaki sposób mógłby pomóc ci poprawić lub odzyskać dobry humor?

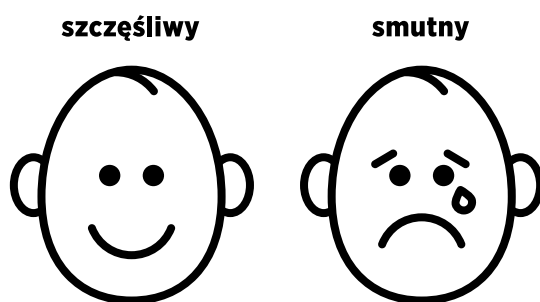

ZAJĘCIA PO OBEJRZENIU FILMU **(przeprowadzone tego samego dnia):**

a) Rozmowa z dziećmi

Potrzebne pomoce:

- karteczki z najróżniejszymi „bużkami”, ilustrujące całą gamę uczuć i nastrojów. Mogą być takie jak wyżej (rys. 1) lub narysowane w formie piktogramów (rys. 2).

Rys. 2. Piktogramy ilustrujące różne uczucia i nastroje.

Jakie uczucia przeżywał Ben w stosunku do swojej siostry Sirszy w ciągu całego filmu? Dlaczego były one tak różne? Od złości, irytacji gdy nie posłuchała jego zakazu wchodzenia do wody lub bez pozwolenia wzięła muszlę – pamiątkę po mamie, poprzez zazdrość o uwagę taty, aż po troskę, miłość i oddanie, gdy próbował ją odnaleźć a na koniec rzucił się w morskie fale, aby ją ratować. Przeżywał też radość z przygody, gdy wraz z Sirszą uciekł z domu babci, ale również wiele lęków podczas tej wędrówki, gdy czyhało na nich tyle niebezpieczeństw po drodze.

Jakie uczucia przeżywała Sirsza w swojej rodzinie? Smutek, bo np. nie była rozumiana przez innych, zaciekawienie ukrytym kluczem do skrzyni z jej futrem foki, tęsknotę za morskim światem i fokami, z którymi była spokrewniona, miłość do brata i taty, niechęć do babci, która jej nie rozumiała.

Jakie uczucia przeżywał tata dzieci (tęsknotę na żonę Roną, miłość do dzieci i smutek, że musi się z nimi rozstać oddając je pod opiekę babci, strach o dzieci, które uciekły i zniknęły)?

Co można by było zrobić, żeby pomóc bohaterom w poradzeniu sobie z tymi uczuciami. Co mogłoby poprawić im nastrój?

Wskazówka: Jeśli dzieciom trudno jest wskazać sposoby pomocy bohaterom, należy podpowiadać im poprzez zadawanie pytań, np. jak myślicie, czy gdyby Ben przytulił się do taty, poczułby się lepiej?

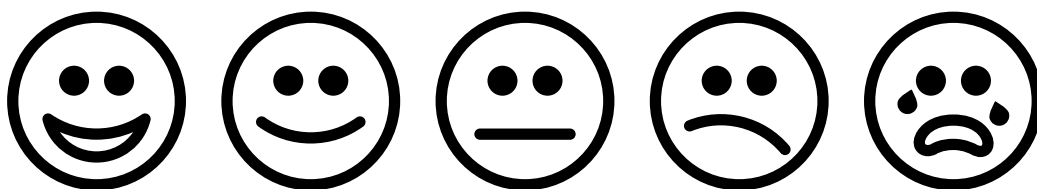

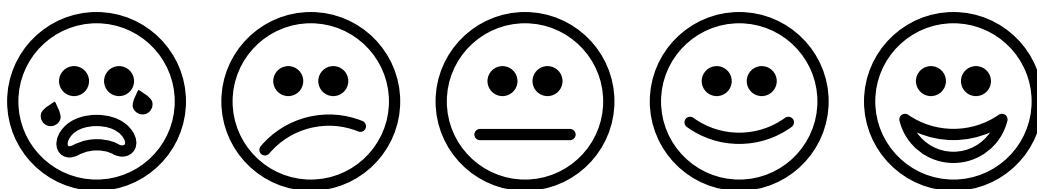
b) Zajęcia aktywizujące

Potrzebne pomoce:

- karteczki z „bużkami”,
- karteczki z narysowanym kółkiem, będącym zarysem „bużki”, na której dzieci narysują swój najczęściej przeżywany nastrój/humor,
- „wskaźniki” nastrojów, czyli „bużki” w dwu wersjach – uporządkowane od płaczącej do uśmiechniętej i odwrotnie (rys. 3 i 4),
- czyste kartki do rysowania.

Rys. 3. „Bużki” w porządku od uśmiechniętej do płaczącej.

Rys. 4. „Bużki” w porządku od płaczącej do uśmiechniętej.

Zadaniem dzieci jest opowiedzenie kiedy i w jakich sytuacjach mają takie nastroje („bużki”), czyli przyporządkowanie bużki do określonego stanu. Następnie zastanawiają się, rozmawiają i rysują na kartkach te rzeczy, sytuacje, zabawy, osoby, które pomagają im odzyskać dobry nastrój, poprawić humor.

Wskazówka: Istotą tego ćwiczenia jest akcent na aktywne podejście do uczuć. Dlatego nauczyciel podkreśla to i zwraca uwagę dzieci na działania przynoszące poprawę uczuć, emocji, nastrojów, humorów, to znaczy, że jeśli te są złe, to można starać się je zmienić. Należy skupiać się na tych sposobach, które są dostępne dzieciom, np. gdy jest smutno – powiedzieć мамie o smutku, opowiedzieć sytuację, która go wywołała i przytulić się; jeśli pojawia się złość można posłuchać muzyki, pograć w piłkę lub pójść na spacer; gdy dziecko czuje irytację w stosunku do brata lub kolegi z powodu jakichś jego zachowań, może mu o tym powiedzieć i poprosić żeby tego nie robił, bo mu to przeszkadza i jest niemiłe.

Dzieci podają sposoby na wyrażanie uczuć w stosunku do innych: jak okazują miłość rodzicom, sympatię przyjaciołom. W jaki sposób wyrażają zadowolenie np. z miłej wspólnej zabawy, z otrzymanego prezentu?

Na koniec pytanie czego nauczyły się o uczuciach od bohaterów filmu (powinny podać np. że można tak bardzo kochać kogoś, że chce się go uratować skacząc we wzburzone fale morza).

Wskazówka: Jeśli dzieci skupiają się na tych nadzwyczajnych sposobach okazywania uczuć należy zapytać dzieci jak „zwyczajnie”, w codziennych sytuacjach, można wyrażać uczucia (np. dzieląc się zabawkami, pomagając w czymś, robiąc drobny prezent, mówiąc coś miłego).

Na zakończenie zajęć każde dziecko otrzymuje karteczkę z kółkiem, na którym rysuje swój portret tzn. „bużkę” ilustrującą jaki najczęściej ma humor. Ta galeria portretów jest eksponowana w klasie przez kilka dni, w ciągu których często wraca się do tego tematu, np. pytając „jaki dziś masz nastrój?”, „co by ci pomogło odzyskać dobry humor?”.

LEKCJA 3:

MOJA MUSZELKA – MÓJ DOM – MÓJ ŚWIAT

(EDUKACJA EKOLOGICZNA)

CELE ZAJĘĆ: Uwrażliwienie dzieci na bliskość środowiska morskiego i świata ludzi oraz konieczność troski o przyrodę. Dodatkowym celem jest nauczanie podstawowych zasad współpracy w grupie przy realizacji wspólnych projektów. Ma to być odbiciem zasady funkcjonującej w realnym świecie, według której dopiero solidarne i konsekwentne przestrzeganie zasad ekologii przez wszystkich przynosi pożądane efekty w postaci czystego środowiska i bezpiecznych zwierząt.

ZAJĘCIA PRZED FILMEM

(najlepiej tego samego dnia, a jeśli to niemożliwe maksymalnie 1 dzień przed):

Dzień przed przystąpieniem do wstępnych zajęć nauczyciel zapowiada dzieciom, żeby przyniosły jakieś przedmioty (okazy przyrodnicze), które kojarzą się z morzem (tzw. pamiątki znad morza) np. różne muszle, ciekawe kamyki.

Wskazówka: Uprzedzić dzieci, że jeśli ten przedmiot należy do kogoś innego, to żeby poprosiły o pozwolenie zabrania go na jeden dzień do szkoły, obiecały właściwą troskę o niego i zwrot po skończonych zajęciach.

Podczas zajęć dzieci wspólnie oglądają te „morskie skarby” i zastanawiają się do czego one służą w podwodnym świecie, kto w nich mieszkał, jak znalazły się na lądzie. Mogą sprawdzać czy po przyłożeniu do ucha duża muszla szumi jak fale morskie, czy na jej powierzchni są jakieś rysy i znaki itp. Dzieci, które same znalazły te pamiątki opowiadają o okolicznościach w jakich je odkryły i przywiozły do domu.

Wskazówka: Nauczyciel przygotowuje materiały edukacyjne (książki, albumy, ilustracje, krótkie filmy) mówiące o życiu na dnie morza, tak aby dzieci mogły poszerzyć swoją wiedzę lub zweryfikować informacje np. kto mieszka w muszlach, jak powstaje rafa koralowa.

Rozmowa z dziećmi o tym, jakie znają zwierzęta morskie z akcentem na foki. W albumach przyrodniczych lub w Internecie oglądają zdjęcia fok. Dobrze jest pokazać kontrastowe zdjęcia foki na lądzie (fot. 1), pływającej w morzu (fot. 2) i foczki znanej z cyrku, popisującej się kręceniem piłki na nosie (fot. 3).

Rozbudzamy w dzieciach zaciekawienie fokami i chęć poszerzenia informacji o tych niesamowitych istotach, które tyle potrafią i mimo, że żyją w morzach, tak dobrze współpracują z człowiekiem, ucząc się różnych sztuczek i występując przed publicznością. Tę ciekawość morskiego świata i życia fok ma zaspokoić film „Sekrety morza”.

Fot. 1. Foka na lądzie.

Fot. 2. Foka pływająca w morzu.

Fot. 3. Foka z piłką.

ZAJĘCIA PO OBEJRZENIU FILMU **(przeprowadzone tego samego dnia):**

a) Rozmowa z dziećmi

Jakie przykłady bliskości i miłości ludzi i zwierząt dzieci pamiętają z filmu (np. przyjaźń Bena i jego psa Roya; foki, które wzywały Sirsę, żeby popływała z nimi w morzu; świetliki wskazujące drogę do domu).

Czym naprawdę jest taka zwykła muszelka? To domek jakiegoś morskiego zwierzątka, dlatego nie można go niszczyć. Dopiero, gdy zwierzątko się z niego wyprowadzi i muszla jest pusta, można ją zabrać na pamiątkę. Przykładem jest muszla, którą Benowi podarowała mama przy pożegnaniu, a sama dostała ją od swojej mamy. Muszla ta pamiętała życie w morskim świecie i dlatego można było na niej grać przepiękną piosenkę z morskiego świata.

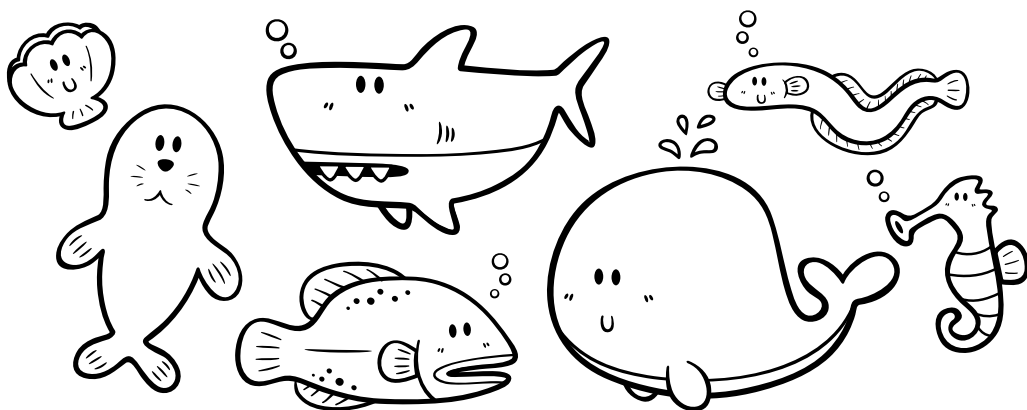
W jaki sposób, nawet jeśli mieszkamy z dala od morskiego brzegu, możemy chronić morza i wspa-
niały podwodny świat? Dzieci powinny tu zaproponować (ewentualnie należy im to zasugerować),
żeby oszczędzały wodę, nie wyrzucały śmieci do rzek, które spływają do mórz, nie niszczyły roślin
na brzegach rzek, nie wrzucały do wody ostrych przedmiotów, którymi mogłyby się zranić morskie
zwierzęta. Należy też uważać przy karmieniu zwierząt, bo one nie zawsze lubią to, co im się daje.
Nie wolno wrzucać do wody plastikowych opakowań i metalowych przedmiotów, bo zwierzęta
nie wiedzą, że są one niejadalne i połykają je, później ciężko od nich chorują. Ważne jest też, żeby
nie krzyczeć i nie hałasować, bo zwierzęta wodne łatwo wystraszyć. Można nawiązać do łagodnej
melodii z filmu granej na muszli, która jest ulubioną piosenką w podwodnym świecie.

W jaki sposób mieszkając nad morzem, albo będąc tam na wakacjach można chronić morski
świat? Rozmowa z dziećmi o tym, żeby nie pozostawiać na plaży śmieci i innych przedmiotów, bo
wraz z wodą, śmieci trafiają do morskiego świata. Można to porównać do tego, jakby ktoś przez
okno wrzucał do ich domu różne śmieci i popsute przedmioty. Można zapytać dzieci, czy byłyby
zadowolone gdyby się okazało, że spadają im na głowę (w ich domach), puszki po napojach,
butelki, papierki, połamane zabawki, podarte ubrania itp., czyli to, co często ludzie zostawiają na
plaży albo na brzegach rzek.

b) Zajęcia aktywizujące

Potrzebne pomoce:

- pomoce plastyczne do rysowania i pisania (jeśli dzieci potrafią już pisać),
- duży arkusz papieru (brystol),
- małe kartki papieru lub barwnego brystolu (do wykonania pojedynczych znaków ostrzegawczych, zakazujących i nakazujących określone zachowania nad wodą),
- kolorowanki z wizerunkami fok lub innych morskich zwierząt (przykład rys. 4),
- jedna duża kolorowanka spiralnej muszli (przykład rys. 5).

Rys. 4. Kolorowanka z morskimi zwierzętami – przykład.

Dzieci mają za zadanie – wspólnie projektując, rysując i malując na jednym arkuszu – przygotować plakat zachęcający do dbania o morski świat (czystość wody i środowisko zwierząt).

Wskazówka: Ważny jest współudział i względnie równe zaangażowanie wszystkich dzieci. Nauczyciel powinien czuwać, żeby wszyscy wyrazili swoje pomysły. Jeśli ktoś tego nie robi, to zapytać go wprost, co chciałby zaproponować. Rolą nauczyciela jest również zadbanie o naprzemiennność ról, żeby dzieci zmieniały się przy rysowaniu (teraz ja rysuję – a teraz twoja kolej). Należy zapobiegać wyłanianiu się liderów w pracy i osób na marginesie aktywności.

Na małych arkuszach papieru każde dziecko indywidualnie przygotowuje dowolną techniką plastyczną znak nakazu lub zakazu odnoszący się do zasad ochrony środowiska morskiego. Mają to być informacje i ostrzeżenia, które można postawić np. przy wejściu na plażę albo na brzegu rzeki. Po przygotowaniu prac każde dziecko mówi jaką zasadę zilustrował i dlaczego wybrał właśnie taką informację jako najważniejszą.

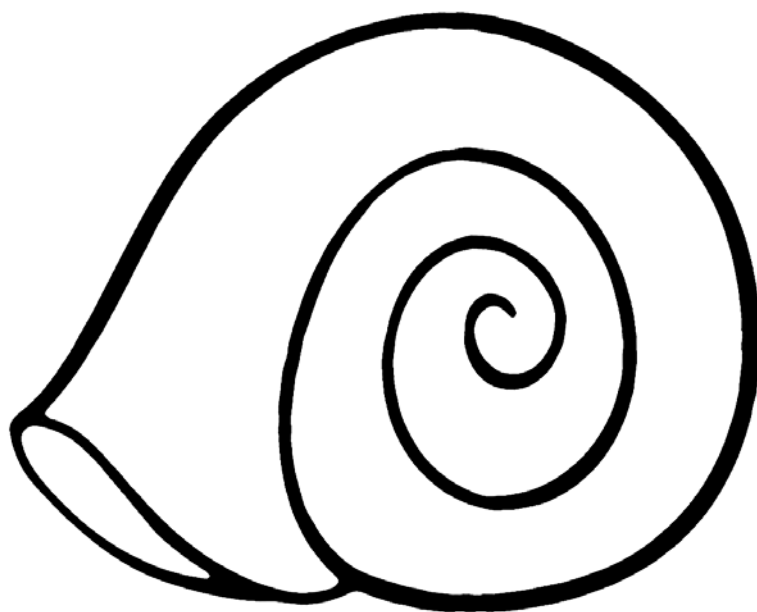
Cała grupa razem koloruje dużą spiralną muszelkę (przykład – rys. 5). Najpierw muszą ustalić w drodze negocjacji czy zaczynają rysowanie od środka spirali na zewnątrz, czy odwrotnie, oraz jak określą kolejność rysowania (np. czy według listy alfabetycznej z dziennika lekcyjnego, a może w drodze losowania numerków). Potem każde dziecko rysuje fragment spirali wybranym przez siebie kolorem. Kolejne dziecko ma za zadanie najpierw wybrać kolor, a potem pokolorować fragment w przybliżeniu równy z odcinkiem poprzedniego koloru.

Wskazówka: Nauczyciel czuwa nad przestrzeganiem kolejności pracy oraz kontroluje długość poszczególnych kolorowanych fragmentów, żeby przestrzegać zasady równego współudziału. Jeśli grupa jest liczna i/lub dominują w niej dzieci z żywym temperamentem i czekanie na swoją kolej, a potem spokojne obserwowanie pracy innych będzie dla nich trudne, to można to zadanie przeprowadzać równolegle z dodatkowym, indywidualnym rysowaniem. Najpierw nauczyciel przedstawia cel zadania. Grupowo ustalany jest kierunek kolorowania i kolejność pracy. Potem przy kolorowaniu zostają pierwsze trzy osoby, a pozostałe przygotowują swoje prace. Gdy jakieś dziecko skończy już kolorowanie przy „dużej” muszli, wraca do pracy indywidualnej. Przy muszli jest zawsze troje dzieci, które systematycznie po jednym wymieniają się z nowym uczestnikiem rysowania.

Na koniec nauczyciel wyjaśnia dzieciom dlaczego pracowali razem nad tą muszelką. Najpierw pyta dzieci dlaczego pracowały razem, a potem jeśli nie podadzą właściwego powodu, przedstawia wspólne działania jako warunek konieczny skutecznych działań ekologicznych. Starsze dzieci, które potrafią pisać i czytać, mogą wypisać na tym plakacie hasło związane z ochroną środowiska.

Gotową pokolorowaną muszlę dzieci wieszają w swojej sali jako plakat zachęcający do zachowań ekologicznych.

Rys. 5. Kolorowanka spiralnej muszli – przykład.

LEKCJA 4:

WIEM, UMIEM, JESTEM SAMODZIELNY

(DOJRZAŁOŚĆ SPOŁECZNA – ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI)

CELE ZAJĘĆ: Zachęcenie dzieci do rozwijania własnej aktywności i doceniania samodzielności, zaradności, pomysłowości, pracowitości. Zajęcia te skłaniają również do powściągnięcia zachowań samolubnych i egocentrycznych.

ZAJĘCIA PRZED FILMEM

(najlepiej tego samego dnia, a jeśli to niemożliwe maksymalnie 1 dzień przed):

Nauczyciel prosi, żeby dzieci powiedziały co oznaczają słowa: „samodzielność” i „zaradność”.

Wskazówka: Jeśli dzieci nie radzą sobie z tym zadaniem wystarczająco dobrze, nauczyciel odpowiednimi pytaniami naprowadza je na prawidłowe rozwiązanie zbliżone do definicji słownikowych:

- samodzielność – nie potrzebujący pomocy, dający sobie radę samemu,
- zaradność – umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach.

Następnie nauczyciel opisuje przykłady zachowań dzieci (przykłady w tabeli nr 1) i uczniowie mają za zadanie określić, czy to zachowanie było prawdziwie samodzielne, czy nie. Jeśli nie było, to dzieci powinny wyjaśnić jakie było zachowanie bohatera (np. niegrzeczne, nieuczciwe, samolubne). Potem nauczyciel prosi, żeby dzieci wskazały jakie przewidują kary lub nagrody za te zachowania. Czy bohatera spotka pochwała, czy krytyka?

Tab. 1. Przykłady zachowań dzieci, które uczniowie oceniają i interpretują.

ZACHOWANIE	SAMODZIELNOŚĆ TAK (JAKA NAGRODA?)	SAMODZIELNOŚĆ NIE (JAKA KARA?)
Chłopiec sam zjadł wszystkie cukierki nie dzieląc się z bratem.		
Dziewczynka chciała tylko sama jeździć na rowerze, nie pozwalała aby pojeździła na nim jej siostra.		
Chłopiec sam poukładał wszystkie swoje zabawki i książki na półce.		
Dziewczynka sama spakowała swój plecak do szkoły i teczkę z rysunkami.		
Chłopiec znalazł w szafie schowany prezent i sam go otworzył, mimo że rodzice jeszcze mu go nie dali.		
Dziewczynka sama wzięła pieniądze ze skarbonki brata i wydała je na czekoladę.		
Chłopiec spakował swoje rzeczy na basen i ubrał się do wyjścia.		
Dziewczynka sama narysowała obrazek jako prezent dla mamy, żeby zrobić jej miłą niespodziankę.		
Chłopiec sam (nie upominany przez nikogo) przeprosił kolegę, którego uderzył w złości.		
Dziewczynka sama (bez przypominania jej o tym) oddała koleżance pożyczony długopis, mimo że bardzo jej się podobał.		

Po tych zajęciach nauczyciel prosi dzieci, żeby w filmie, na który się wybierają, zwróciły uwagę na zachowania głównych bohaterów i oceniły czy bohaterowie byli samodzielni, czy nie.

ZAJĘCIA PO OBEJRZENIU FILMU **(przeprowadzone tego samego dnia):**

a) Rozmowa z dziećmi

Nauczyciel pyta o to:

- Którego z bohaterów filmu najbardziej polubili, za co i dlaczego?
- Kiedy i w jaki sposób ta postać wykazała się samodzielnością?
- Jaka pochwała i nagroda albo krytyka i kara powinna spotkać dzieci za te zachowania?

Wskazówka: Nauczyciel może przywołać konkretne sytuacje i sceny z filmu, pytając dzieci co myślą o konkretnym zachowaniu Bena i Sirszy (przykłady w tabeli numer 2).

Tab. 2. Przykłady zachowań głównych bohaterów filmu – Bena i Sirszy – które uczniowie oceniają i interpretują.

ZACHOWANIE	SAMODZIELNOŚĆ TAK (JAKA NAGRODA?)	SAMODZIELNOŚĆ NIE (JAKA KARA?)
Ben chciał być na brzegu morza sam ze swoim psem Royem, bez siostry Sirszy.		
Ben chciał mieć muszlę tylko dla siebie, nie dzieląc się nią z siostrą.		
Sirsza sama, w tajemnicy i bez pozwolenia, wzięła muszlę Bena, którą on dostał od mamy.		
Sirsza sama, w tajemnicy i bez pozwolenia taty, wzięła klucz do skrzyni z jej foczym futrem i poszła pływać.		
Ben sam zaczął rysować mapę podczas jazdy samochodem do babci, żeby przygotować plan powrotu.		
Sirsza sama, w tajemnicy i bez pozwolenia babci, wzięła jej futro i weszła w nim pod prysznic (zniszczyła je).		
Ben chciał sam uciec z domu babci nie zabierając Sirszy.		
Ben sam zdecydował, że uda się na poszukiwania Sirszy i próbował samodzielnie ją odnaleźć.		
Sirsza sama poszła szukać leczniczych liści, które przyłożyła na obolałe kolana Bena.		
Ben sam wskoczył do wody, żeby ratować Sirszę.		

b) Zajęcia aktywizujące

Potrzebne pomoce:

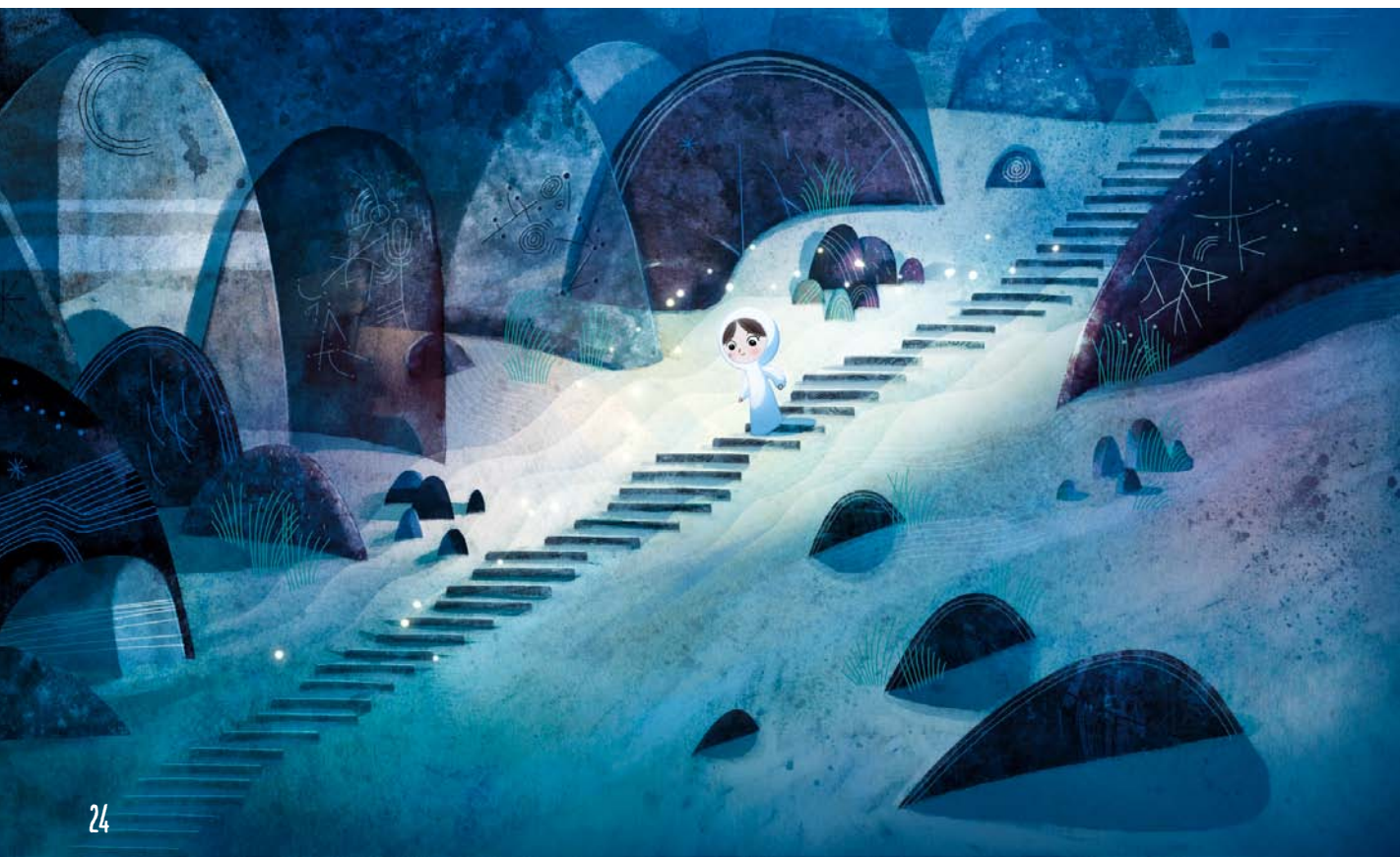
- pomoce plastyczne do rysowania i pisania, w tym kolorowe grube kredki lub flamastry (jeśli dzieci potrafią już pisać),
- duży arkusz papieru (brystol),
- małe arkusze papieru (nie większe niż kartka z zeszytu, mogą być też nieco mniejsze).

Nauczyciel prosi żeby dzieci określili, co one już potrafią robić samodzielnie i notuje to. Następnie dzieci pod nadzorem nauczyciela wspólnie przygotowują listę czynności, które dzieci z „zerówki”, pierwszej, drugiej lub trzeciej klasy (zależnie od tego, której klasy to dotyczy) robią samodzielnie. To ma być taki „kodeks samodzielności”.

Wskazówka: Nauczyciel właściwymi pytaniami nakierowuje dzieci na to, że samodzielność dotyczy nie tylko podstawowych czynności, ale też pewnych ważnych umiejętności. Warto zadbać o to, żeby na tej liście znalazły się poniższe umiejętności.

Umiem:

- zapytać, gdy czegoś nie rozumiem;
- poprosić o pomoc, jeśli coś jest bardzo trudne;
- grzecznie powiedzieć co lubię, a co mi się nie podoba;
- zaproponować ciekawą zabawę;
- powiedzieć komuś coś miłego;
- przeprosić, gdy sprawiłem komuś przykrość, nawet jeśli stało się to niechcący.

Na koniec nauczyciel wyjaśnia i podaje wprost pełne znaczenie słowa samodzielny w następujący sposób. Słowo „samodzielny” składa się z 2 wyrazów: „samo” i „dzielny”. Oznacza ono: „dzielny, bo robi to sam”. Dzieci na dużym arkuszu wypisują słowo „samodzielny”, dzieląc go na dwa i wyróżniając kolorami np. **SAMODZIELNY**, a pod nim wyjaśnienie „**dzielny**, bo robi to **sam**”. Na koniec wybierają miejsce w klasie, w którym chcą zawiesić ten plakat.

Wskazówka: Jeśli dzieci nie potrafią jeszcze dobrze pisać, to nauczyciel wypisuje to słowo i hasło, a dzieci je kolorują.

Na małych arkuszach papieru dzieci wypisują i kolorują to hasło jako pamiątkę i „przypominajkę” dla siebie. Mogą używać jej jako zakładki do książki albo mogą powiesić rysunek w widocznym miejscu w domu (najlepiej tam, gdzie najczęściej samodzielnie pracują np. nad biurkiem). Jeśli dzieci nie potrafią jeszcze pisać, to otrzymują wydrukowane karteczki z tym hasłem i kolorują je zgodnie ze schematem:

samodzielny
dzielny, bo robi to **sam**

LEKCJA 5:

DLACZEGO DZIECI „CHCĄ” A DOROŚLI „MUSZĄ”?

(DOJRZAŁOŚĆ EMOCJONALNA – RADZENIE SOBIE
Z KONIECZNĄ ROZŁĄKĄ I TĘSKNOTĄ)

CELE ZAJĘĆ: Wyjaśnienie dzieciom zjawiska konieczności, powinności, obowiązku w kontekście radzenia sobie z emocjami wywołanymi w sytuacji koniecznej rozłąki i tęsknoty (np. w sytuacji wyjścia rodziców do pracy, ich wyjazdu na dłużej do pracy za granicą). Dodatkowo przedstawia się dzieciom zasadę kontrolowania swoich emocji, np. nie poddawania się smutkowi poprzez robienie tego, co sprawia przyjemność.

Wskazówka: Zajęcia takie szczególnie warto przeprowadzić w grupie, w której jest wiele dzieci przeżywających rozłąkę z rodzicami np. z powodu ich wyjazdu do pracy lub rozwodu. W związku z tym, że dzieci w trakcie takich zajęć mogą ujawniać swoje emocje (np. rozpłakać się, okazać złość), wskazane jest, aby były one prowadzone wspólnie przez dwie osoby i jeśli to możliwe, aby nauczyciela wspierał psycholog.

ZAJĘCIA PRZED FILMEM

(najlepiej tego samego dnia, a jeśli to niemożliwe maksymalnie 1 dzień przed):

Nauczyciel pyta dzieci co znaczą słowa „chcieć” i „musieć”. Przy podawaniu przez nie definicji nauczyciel skupia się na akcentowaniu tego, jaka jest między tymi pojęciami różnica. Następnie prosi o podanie przez dzieci przykładów tego, co one „chcą”, a co „muszą” robić i dlaczego.

Nauczyciel pyta dzieci o sytuacje poniżej – czy „chcą”, czy „muszą”:

- bawić się,
- chodzić do szkoły,
- myć zęby,
- przeprosić, gdy zrobią coś niewłaściwego,
- zaprosić kogoś na swoje urodziny.

Następnie nauczyciel pyta dzieci czy ich rodzice „chcą”, czy „muszą”:

- chodzić do pracy,
- kupować dzieciom prezenty,
- sprzątać w domu,
- sprawdzać czy dzieci odrobiły lekcję,
- chodzić na spacer.

W trakcie tych rozmów powinien wyłonić się wątek, że to samo można „chcieć” i „musieć”. Np. dziecko musi przeprosić za złe zachowanie, a jednocześnie chce to zrobić, bo nie chce sprawiać przykrości osobie, którą lubi.

ZAJĘCIA PO OBEJRZENIU FILMU (przeprowadzone tego samego dnia):

a) Rozmowa z dziećmi

Nauczyciel pyta dzieci o powinności i wybory bohaterów filmu:

- Czy mama Bena chciała, czy musiała wrócić do morza po 7 latach spędzonych na lądzie?
- Czy tata Bena chciał, czy musiał odesłać dzieci do babci?
- Czy Ben chciał, czy musiał jechać do babci?
- Czy Ben chciał, czy musiał szukać Sirszy?
- Czy Sirsza chciała, czy musiała odnaleźć swoje futerko foki i popłynąć w morze?

Następnie nauczyciel pyta o to, kto w filmie tęsknił oraz jak próbował się pocieszać i jak inni pocieszali siebie nawzajem? Np. Ben przechowywał jako pamiątkę i czasem bawił się muszlą od mamy. Sirsza zabiegała o to, żeby bawić się z bratem. Babcia chciała ich pocieszyć przygotowując przyjęcie urodzinowe Sirszy oraz zabierać ich do swojego domu, żeby były bezpieczne. Na koniec dzieci mówią, które sposoby według nich były dobre, a które nie przyniosły dobrego efektu.

Potem dzieci opowiadają o swoich doświadczeniach z tęsknotą za bliskimi i czekaniem na coś ważnego. Kiedy dziecko opisuje smutek towarzyszący tęsknocie, nauczyciel pyta: jak myślisz, co by ci pomogło w takiej chwili? Rozmowa skupia się na tym, co można zrobić czekając na powrót kochanej osoby, żeby było mniej smutno, mniej nudno. Co zrobić, żeby mniej się bać czy ukochana, bliska osoba wróci?

Wskazówka: W pytaniu tym należy używać określeń „mniej smutno” lub „mniej się bać”, a nie „żeby nie było smutno”, „żeby się nie bać”. Wynika to z tego, że nie wszystkim dzieciom i nie od razu działania te pomagają definitywnie pozbyć się tych emocji. Dlatego nie należy dawać gwarancji bez pokrycia. Natomiast większość dzieci odczuwa poprawę przy stosowaniu tych sposobów, więc można je do tego zachęcać sugerując polepszenie samopoczucia i ulgę.

Nauczyciel używa określeń jakich używały dzieci mówiąc o tęsknocie za kimś (smutek, żal, nuda, lęk). Nie należy z góry sugerować, co się czuje podczas rozstania, tęskniąc za kimś. To ma być praca na autentycznych emocjach dzieci, a nie teoretyczne rozważania czy sugerowanie, co mają czuć i myśleć.

b) Zajęcia aktywizujące

Potrzebne pomoce:

- pomoce plastyczne do rysowania i pisania, w tym kolorowe grube kredki lub flamastry,
- duży arkusz papieru (brystol),
- arkusz papieru listowego i koperta.

Dzieci, zainspirowane przez nauczyciela, mówią o tym, jak radzić sobie z tęsknotą, smutkiem, lękiem. Spisują swoje propozycje (skrótowo) na dużym arkuszu papieru lub ilustrują swoje pomysły prostymi rysunkami.

Wskazówka: Jeśli dzieci mają problem z zaproponowaniem sposobów radzenia sobie z tęsknotą, nauczyciel podpowiada im, pytając czy według nich to, co on proponuje, pomogłoby w danej sytuacji. Ważne jest, żeby padły propozycje tego, co dziecko może samo zrobić dla zmniejszenia swojej tęsknoty, co pozwoli mu doświadczyć samodzielności w kontrolowaniu swoich stanów emocjonalnych. Te sposoby to np.:

- porozmawiać z tymi, którzy też tęsknią za tą osobą, czyli np. z mamą, tatą, babcią, starszym rodzeństwem;
- wspominąć tę osobę – np. obejrzeć wspólne zdjęcia, filmy, pamiątki, pójść na spacer w miejsce, w które chodziliście razem;
- jeśli oczekuje się powrotu tej osoby, to czekając można zrobić coś dla niej na powitanie, np. własnoręcznie wykonany prezent, obrazek, laurkę, nauczyć się dla niej wierszyka lub piosenki.

Dzieci wspólnie piszą krótki list do Bena, w którym starają się pocieszyć go w jego tęsknocie za mamą, która musiała odejść do morskiego świata. Dzieci próbują odpowiedzieć co on może zrobić, żeby było mu mniej smutno, gdy tęskni za mamą. Mogą używać określeń, takich jak: „gdy mi jest smutno to robię ...., spróbuj i ty”, „kiedy nudziłem się sam w domu, to było mi przyjemniej, gdy ....”.

Wskazówka: W przypadku dzieci nie potrafiących jeszcze pisać list jest przez nie dyktowany i spisywany przez nauczyciela. Na koniec dzieci decydują jak chcą wysłać ten list np. do twórców bajki, żeby wykorzystali ich pomysły w drugiej części filmu.

SEKRETY MORZA

CARTOON SALOON, MELUSINE PRODUCTIONS, THE B. PHARM, SUPERPOOD & NORDLUM PRESENT A FILM BY TOMMY MOORE. PRODUCED BY TOMMY MOORE, ROSS MURPHY & PAUL YOUNG. STEPHAN ROELANTS, SERGE & MARC DINE, ISABELLE THOM, CLÉMENT CALVET & JÉRÉMIE FARNER, FREDERIK WILMSEN & CLAUDIUS TOUSVIG KJÆR
ART DIRECTOR & PRODUCTION DESIGNER ADRIEN MÉRÉCAU SCREENPLAY BY WILL COLLINS BASED ON AN ORIGINAL STORY BY TOMMY MOORE. VOICES BY DAVID RAWLSE, BRENDAN CLEESON, FINHUALA FLANNAGAN, LISA HANNICAN, PAT SHORTT, JON KENNY, LIAM HOURICAN, COLM O'SNOICHA, LUCY O'CONNELL, KEVIN SWINERSCZ. HEAD OF STORY NORA TWOMEY
LINE PRODUCER THIRIAU RUBY ORIGINAL MUSIC COMPOSED AND ORCHESTRATED BY BRUNO COLLINS IN COLLABORATION WITH KILIA SONGS INTERPRETED BY LISA HANNICAN, NOLWENN LEROY EDITED BY DARRACH O'RYNE. PRODUCTION MANAGERS KATJA SCHUMANN, FABRIEN RENELLY IN ASSOCIATION WITH BORO SCANNAN NA HÉIREANN / WISH FILMBOORD
WITH THE SUPPORT OF FILM FUND LUXEMBOURG, EURIMAGES FUND OF THE COUNCIL OF EUROPE, THE BROADCASTING AUTHORITY OF IRELAND, THE FILM AND AUDIOVISUAL CENTRE OF WALLONIA BRUSSELS FEDERATION AND YOO & WALLONIA, INVER INVEST, VERSUS PRODUCTION, MACLEAN FILMS, TAS SHELTER PROGRAMME OF THE FEDERAL GOVERNMENT OF BELGIUM, BELCINOM
WITH THE ASSISTANCE OF THE DANISH FILM INSTITUTE & WEST DANISH FILM FUND WITH THE PARTICIPATION OF OCS, HAUT ET COURT DISTRIBUTION, VIDEO CANAL & TCA INTERNATIONAL SALES/WEST END FILMS

Cartoon Saloon Melusine Productions The B. Pharm Superpoood & Nordlum Present a film by Tommy Moore Produced by Tommy Moore, Ross Murphy & Paul Young Stephan Roelants, Serge & Marc Dine, Isabelle Thom, Clément Calvet & Jérémie Farnier, Frederik Wilmsen & Claudius Tousvig Kjær Art Director & Production Designer Adrien Mérécau Screenplay by Will Collins Based on an original story by Tommy Moore. Voices by David Rawlse, Brendan Cleeson, Finhuala Flannagan, Lisa Hannigan, Pat Shortt, Jon Kenny, Liam Hourican, Colm O'Snoicha, Lucy O'Connell, Kevin Swinerszcz. Head of Story Nora Twomey Line Producer Thiriau Ruby Original Music Composed and Orchestrated by Bruno Collins in Collaboration with Kiliasongs Interpreted by Lisa Hannigan, Nolwenn Leroy Edited by Darrach O'Ryne. Production Managers Katja Schumann, Fabien Renelly in Association with Boro Scannan na Héireann / Wish Filmboard With the support of Film Fund Luxembourg, Eurimages Fund of the Council of Europe, the Broadcasting Authority of Ireland, the Film and Audiovisual Centre of Wallonia Brussels Federation and Yoo & Wallonia, Inver Invest, Versus Production, Maclean Films, Tas Shelter Programme of the Federal Government of Belgium, Belcinom With the assistance of the Danish Film Institute & West Danish Film Fund with the participation of OCS, Haut et Court Distribution, Video Canal & TCA International Sales/West End Films

ZAPRASZAMY DO KIN OD 8 MAJA

MATERIAŁY FILMOWE I ZDJĘCIOWE: <ftp://vuemovie.pl>